

ИС ДЬЫАЛА УОРГАННАРЫН СОТРУДНИКТАРЫН КҮНҮНЭН!

Уважаемые коллеги, дорогие ветераны!
От имени руководства и личного состава Министерства внутренних дел по Республике Саха (Якутия) и от себя лично поздравляю вас с профессиональным праздником – Днем сотрудника органов внутренних дел Российской Федерации!

Служба в органах внутренних дел всегда была и остается ответственной и почетной профессией, требующей от сотрудников неукоснительного следования букве закона, защиты прав и свобод граждан, ответственности, честности и принципиальности. Ежедневно вы стоите на страже правопорядка, оберегаете мирную жизнь и покой граждан республики.

Выбранная вами профессия требует от каждого из вас большой отдачи сил, выдержки, преданности долгу и присяге. Будьте и впредь верны высокому званию сотрудника органов внутренних дел России.

Самые теплые слова в этот день нашим ветеранам, людям мужественным и отважным, посвятившим свою жизнь служению Отечеству, воспитавшим не одно поколение достойных сотрудников.

Благодарю вас за службу и желаю крепкого здоровья, бодрости, оптимизма, счастья, благополучия и успехов в службе!

С уважением **В.Н. ПРОКОПЕНКО**,
министр, генерал-майор полиции.

Убаастабыллаах Чурапчыгаабы Ис Дьыала уорганын үлэһиттэрэ, араас сылларга биһиги күүсэбитигэр үлэлээн ааспыт ытыктабыллаах бэтэрээннэрбит!

Эһигини профессиональнай бырааһынньыктынан — Российской Федерация Ис Дьыалаба уорганнарын сотрудииктарын күнүнэн ис сүрэхтэн эбэрдэһиһин! Биһиги уорганмыт Россия Ис Дьыалаба наркоматын „Рабочая милиция туһунан“ быһаарытыгар олобуран тэриллэбитэ, сокуонунан бигэргэнэн, ССРС кэмигэр Сэбиэскэй милиция аатынан үлэлээбитэ. Официальнай бырааһынньык быһыытынан ССРС Үрдүкү Сэбиэтин 1980 сыллаах „Бырааһынньыктар уонна бэллэ дааталар тустарынан“ ыйааһар олобуран бэлиэтэнэр. 2011 сылга „Полиция туһунан“ сокуон тахсыабыттан сэттинньи 10 күнэ „Полиция күнү“ быһыытынан билиниһигэр.

Саха АССР Ис Дьыалаба Наркоматын 72 №-дээх бирикээһигэр олобуран, 1924 сыл тохсунньу 1 күнүттэн Дьоккуоскай куорат уокуруга 15 участка арахсыбыта. 3 №-дээх участканы Боотурускай улууска Чурапчыга кииннэн арыыбытара. Чурапчы улуугулар Ис дьыала отделын уопсайа 28 начаалынньык салайан үлэлээн кэллэ. Ол курдук, ОПТУ отделын начаалынньыга Н.Д. Кривошапкин-

Субурускай, Н.Д. Миронов, Чурапчыгаабы НКВД начаалынньыга П.Н. Черемыгин, Чурапчыгаабы РОНКВД начаалынньыга А.И. Каремин, Чурапчыгаабы РОНКВД начаалынньыга Ф.Д. Попов, И.М. Кириченко, А.Д. Дачев, С.Н. Анисимов, Чурапчыгаабы РОНКВД начаалынньыга А.Г. Филиппов, Г.П. Артемьев, С.Н. Кириллин, Чурапчыгаабы милиция начаалынньыга В.И. Ермолаев, А.Д. Захаров, И.В. Аммосов, Илья Ильич Попов, Х.Х. Аржаков, А.И. Слепцов, С.Е. Сергеев, Я.А. Павлов, И.И. Эверстов, В.В. Аржаков, полиция начаалынньыктарынан Г.Г. Алексеев, Константин Константинович Неустров, К.Д. Дьячковай, Н.Ю. Алексеев, В.С. Борисов, К.А. Андреев үлэлээбиттэрэ. 2016 сылтан күн бүгүн И.Д. Свинобоев үлэлиир.

Биһиги Россия олохтоохторо нус-хас олохторун, үлэлииллэрин арааһыттыбыт. Бу олус эппиэтинэстээх, уустук үлэбитин чистээхтик толорорго суукка бары кэмигэр кыһаллан, үрдүк эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһан үлэлиибит. Баарабын эр санаалаах, чистээх сулууспаны, дьоммут-сэргэбит туһугар бэриниһ-лээх буолууну!

И.Д. СВИНОБОВЕВ,
Россия ИДМ Чурапчыгаабы отделын
начаалынньыга, полиция подполковника.

Улууска - бу күнүргэ

ОЛОХТООХ БЭЙЭНИ САЛАЙЫНЫ СҮБЭТИН МУННАҔАР

Сэттинньи 2 күнүгэр „Чурапчы улууһа (оройуона)“ муниципальной тэриллии сүбэтин муннаба буолла. Муннабы улуус баһылыга А.Т. Ноговицын салайан ыытта, 2 болпуруос көрүлүннэ.

Бастаһынан, „Чурапчы улууһа (оройуона)“ муниципальной тэриллии баһылыгын бэйэни салайыныыга сүбэтин балаһыанньатын бигэргэтии туһунан“ уонна „Чурапчы улууһун нэһиликтэрин баһылыктарын сүбэтин тэрийи туһунан“ болпуруоска улуус дьаһалтатын юриһа В.В. Хомподоев информацията истилиннэ.

Өрөспүүбүлүкэ салалтатын структуратыгар сөл түбэһиннэрэн, улуус дьаһалтатыгар эмиэ уларытылар киридилэр. Балаһыанньаны бигэргэтиигэ уонна нэһилик баһылыктарын сүбэтин тэрийиигэ болпуруостар киһирэн эппиэттэннилэр, уларытылар, сана састаап бигэргэннэ.

Иккис болпуруосунан „Нэһиликтэр сибидиэннэлэри уонна отчуоттары биэриилэрин туһунан“ болпуруоска улуус баһылыгын экзистимикэ, үпкэ уонна инвестиционнай политикаба солбуйааччы И.К. Матвеев иһитиннэрдэ. Болпуруос сунньунэн тустаах быһаары ылылынна.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Ыспартыбынай комплекс үлэтин сабалаата

Чурапчы улуугулар маассабай успуорт, физкултуура сайдытыгар сүткэн кылаатын киллэрбит Саха АССР култууратын үтүөлээх үлэһитэ, „Урожай“ ыспартыбынай уопастыба бочуоттаах чилиэнэ, ССРС физическэй култууратын туйгуна, биһир дойдулаахпыт **Афанасий Кирикович Софронов** төрөөбүтэ 90 сылынан „Боотур Уус“ стадионун иннигэр кини бюһа турда. Итиннэ Чурапчы нэһилиэгэ сурукка-бичиккэ кирибитэ 370 сылын чэрчитинэн, А.К. Софронов аатын сүгэр култуурунай ыспартыбынай комплекска Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтата өйдөбүннүк истизиндэни оноттордо. Ону таһынан өрөмүөн үлэтин ыытан, эти-хааны чэбдигирдэргэ сөптөөх усул-обуяны тэрийдэ.

Мантан ыла олохтоохторго анаан кроссфит, фитнес-аэробика, дубат, тизнис дьарыктара уонна араас таһымнаах күрэхтэр ыытыл-лахтара. Ыспартыбынай ком-плекс иккис тыһын ылан, ааһын арылар үөрүүлээх күнүнэн Чурапчы нэһилиэгин сайдытыгар кизгэ далааһыннаах үлэни ыытыт, 2012-2018 сылларга Чурапчы

нэһилиэгин баһылыга, күн бүгүн СӨ ыһмака уонна социальнай коммуникацияларга министриэ С.А. Саргыдаев, Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын эбэрһинэһин толороочу А.Г. Егоров, Чурапчы улууһун баһылыгын социальнай болпуруостарга солбуйааччы Н.И. Аммосов, нэһилик дьоккутаата, „Хатан“ ХЭТ генеральнай дириэктэрэ В.Д. Сивцев, СӨ физкултуураба уонна успуорка үтүөлээх үлэһитэ Е.В. Пудов, Чурапчы улууһун Бочуоттаах олохтооҕо, остуол тизинин, „волейбол“ оонньуу

пропаганда Г.С. Платонов, А.К. Софронов аатынан култуурунай-ыспартыбынай комплекс дириэктэрэ М.М. Степанов эбэрдэ тылларын эппилэр.

Бу күн ыспартыбынай комплекс үлэтин Чурапчы нэһилиэгин ыччатын хамаандаларын икки ардыларыгар волейбол күрэхтэһэн сабалаата. Параады СӨ физическэй култууратын уонна успуордун туйгуна А.С. Дьячковай салайан киллэрдэ.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

A black and white portrait of a middle-aged man with dark hair, wearing round-rimmed glasses, a white shirt, a dark tie, and a suit jacket. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a mottled grey.

Акулина Николаевна
(Ойуунускай одробото) хайаан
даганы ылыннарардык, сүрдээх
эбээс куоһаһынан имин хаана
кэйдэн, хара хааһа тэрбэлдүүн
миэхэ туһааһан. «Дьэ, Прокропий
Петрович (о-чолорго миһин им)
даганы Петровиһаан ыһырбат
этэ), биһиги дьикэ көргэннэ бу
аһыйах хонуктан бэттэх аҕабыл
Ойуунускай аата-сураҕа
тиллибит сураҕа иһиллэн,
халлааннаан көтүөхлүтүгэр
ыһаһаһыт суох буолан, улаан
уордугэ-дьаолго тиксэн олорбут.
Онон ити үнүрүүн Мэхээнэбил

Саха тыйаатырыгар
тийибиппит кинибит ыалдьан

Кэһиибитин гүспү
ыалбытыттан салаакаҕа оһон
аҕаллыбыт ыалбыт хаһан да
көһүлүпэтэх өлгөм кэһии
калбигитгар олус үөрдүлэр, мах
таннылар. Михаил Васильевич
дэ наһыйдымы, олохтоохтуу
онностон, оһобун үрдүгэр куурда
уурбут дүңдүрүг таһааран, ону
тулууга-хабылга, быһайары
охсууга бэрт мыратыттан

Итинник төһө д
саллыбыппыт, долгуйбуппу
итин баар кыахтынан толор
сатаабыппыт. Билигин хас д
төгүлгүлээн сценаҕа төттөр
ыйыран киллэр
сылдыбыттара. Он толорууб
олус үгүэйиттэн буолбака, сах
улуу поэта, дьон бары
сүрэхтэрин чол-нутугар кистээ
илдэ сылдыбыт П.
Ойуунускай айымньыта тирэ

Саха омук уллуу тойукуут
П.А. Ойуунускай албан аата
суола төрөөбүт норуотуга
үйэттэн үйэз суолдугут сулуу
буолан ыгыра, тырымны
туруоба. Кини биһиги
сүрэхтэтигэр маңды тыыннаа.
Ойуунускайы төрөөбүт норуот
диригник ытыктаан кэриэстиир
юни кэтибэт кэрэкэ тыллар
кэнчэри үскүүр ыччаттар
кэрэһитинэн буолаллар.

"Мутузунан бырабар муну
үйзбөр" кинизгитигитан

Образование

Директор Чурапчинского колледжа Евгений Попов:

«Указ может в корне поменять положение дел по безработице в сёлах республики»

директор Чурапчинского колледжа, председатель Совета директоров профессиональных образовательных организаций республики Евгений Попов, комментируя Указ главы Якутии Айсена Николаева «О стратегических направлениях социально-экономического развития Республики Саха (Якутия)».

«В данных показателях развития ключевым фактором является развитие человеческого капитала как основного ресурса, который должен обеспечить это развитие. И это бесспорный факт», — добавил Евгений Попов.

По его мнению, развитие

человеческого капитала неразрывно связано с повышением уровня образования, в том числе профессионального обучения и переподготовки на протяжении всей жизни человека. Потому что цели и задачи адресованы системе подготовки кадров республики в целом и, в частности, системе среднего профессионального образования, коими являются колледжи и техникумы.

«Технологическая модернизация», «внедрение новых технологий», «строительство дорог», «развитие инфраструктуры», «строительство жилья» — это виды работ, для которых нужны рабочие кадры, которых

выпускают наши колледжи и техникумы. Поэтому думаю, что с учётом поставленных целей, согласно Указу Главы Республики Саха (Якутия) А.С. Николаева необходимы меры по повышению качества образовательного процесса и модернизации материально-технической базы образовательных организаций среднего профессионального образования республики. Уверен, что данный указ даст мощный толчок для развития всех отраслей экономики республики и достижение этих показателей, несомненно, должны отразиться на благосостоянии каждого жителя и повысить уро-

вень и качество жизни по всей республике», — выразил уверенность директор Чурапчинского колледжа.

Напомним, указ № 145 «О стратегических направлениях социально-экономического развития Республики Саха (Якутия)», определяющий стратегические направления социально-экономического развития Якутии до 2024 года, глава Якутии Айсен Николаев подписал 27 октября.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

Кэрэ эйгэтэ

Сардаана Кузьмина: «Дууһам ыллыыр...»

(Ольга Ноева «Айар КҮН» сана айар бырайыага)

Сана саҥалааһын дьонун түһүлгэтин маннайынан уонна бэйэтин тус олоһор бастаы айар кизэтин кэрэ уонна ураты куустээх куустаах ырыаһыт Сардаана Кузьмина көрөөччүлэригэр бэлэх уонна. Сардаана сахалыы, нууччалыы уонна омукуу ырыалары толороону быһылынан бэйэтин эйгэтигэр, дыһар, биллибитэ ырапта.

«Айар КҮН» бырайыактыг улуустут талааннаах дьонун саргытыг оҥор, ымчат, аҕам саастаах көлүөнө талааннарын кизэ эйгэтигэр таһаарар сыаллаах-соруктаах толкуйдамыта Хоһобура, ким эрэ ыллыыр, үнүкүлүүр, хоһоон ааҕар-суруйар, илгэнэр, уһанар — мань көрдөрөр сыаллаах. Бастаы олугу бу бырайыакка дьүөгэм Сардаана Кузьмина-Приходько

толороон-мугун социальнай боппуростарга оолбуйааһыта П.Е. Гуляев, «Айылыт» култуура киинин дириэктэрэ П.Г. Лыткин, үлэтиир кэлэктибэ, дириэктэрэ Н.Н. Гуляев, чугас дьүөгэлэрэ, доҕотторо, түөлбөтин дьонно, чугас ыалтара кэлэнэр, олус истин тылларынан эбэрдаһаһыттар. Кэлбит ыалдыттары улуустут биллэр кондитера Наталия Иванова бүтүүдэлэринэн күндүлэтэ.

Сардаана бу айар кизэтигэр чачы даҕаны талаанын бүтүннүү арыһан, 10-тан таһа сахалыы, омукуу ырыаһа тийэ, аһардаас фонограмманын эрэ буолбакка, тыһынаах добуһуолунан ыллаан иһитиннэрдэ. Сардаана толорбут ырыаларыгар олоххо тардыһыта, дьулуура, кизэ көбүстээбэ, муусукаҕа таптаһа көһүннэ.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

Бу манньк ураты аатынан улуустутугар биир сана бырайыак төрүттэннэ. Ааптарынан «Айыллаан» сынньалан киинин уус-уран салайааччыта Ольга Ноева буолар.

уурда Кини Чурапчыны кизилгизэр биир талааннаах Кузьминнар дьэ кэрээн кыра кыыстары. Аҕата Василий Кузьмин биллэр ырыаһыт, артыһыт этэ. Онон бу айар кизэтин Сардаана аҕатын кэрэһинигэр аһаата. Сагыты бу бырайыак улуустут таһа талааннаах дьонун кизэ эйгэтигэр таһаарар, ааптарын ааптата, сайыннара туруоһа», — дьээн Ольга кэлсиир.

Сардаана аҕатын Василий Кузьмин «туһаһын хатаран», уус-уран самодельноска куруутун ыллыыр, улуус аатын өрүү көмүскүүр, бэйэтин саастыылаахтарыттан биир инники күөһүгэ сылдьар кифинэн биллэр. Ол да иһин буолуо, кинини бу үөрүүтээх күнүнэн нэһилиэк баһылыгын эбэрдаһаһын

Успуорт

ҮӨРДҮМ, ЧУРАПЧЫБЫНАН КИЭН ТУТУННУМ

Ааспыт нэдиэлэбэ Афанасий Кирикович Софронов аатын сүгэр КСК-ба халытаалынай өрөмүөн кэнниттэн аанын аһар дьоро күн буолла. Үөрүүтээх дьаһал кизигэр волейбол күрөбэ ыһытыллына.

Биир бэлэз түгэниһин иһис этээсэ истизэни толору «Чурапчы — успуорт туоната» фотобыкстапка туруоруллубута дьон болҕомтотун тардыһан тарта. Итинэн Чурапчы успуордун үйэтигигэ сыаллаах-соруктаах успуорка олохторун анаабыт тирэһэрдэрбит, успуорду тэрийэччилэр, чулуу ыһарсымыаннарбыт араас көрүннэргэ ыһтыылар, ситиһиллэрэ көстөр. Ыһартыыбынай гимнастика, аэробика, экстремал ыһарсымыаннар, ыһар-

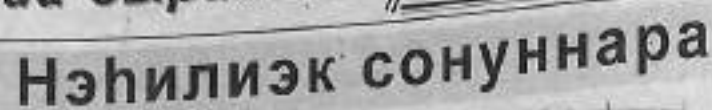
тыыбынай дьэ кэрэһиттэр, «Маннаары ооньуулар», оҥо успуордун көрүннэ, о. д. а. баалтар. Барыта оруоннулар, дьылдыа араамаларга ууллубуттар.

Түгэниһин туһана, мин өр сыллаах үлэбин сыаналаан, мизэстэ бизээн көрдөрүүгэ таһаарбыттарыгар, Чурапчы нэһилиэтин баһылыгын эбэрдаһаһын толороону А.Г. Егоровка, КСК дириэктэрэ М.М. Степановка, ылсан тэрийэн туруорбут А.С. Дьячковайга, КСК кэлэктибигэр барыта махтаһын тизэрдэбин. Үөрдүм, астыным, кизэ тутуннум.

Герасим ПЛАТОНОВ, успуорт бэтэрээнэ, Чурапчы улуусун бэтэрээн ыһарсымыаннарын Сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ.

АРЬЛГААХ НЭЙЛИЭГЭ

Нэгцлэх түмсүүлэрэ

Нэһилиэккэ батэрээнэр Сүбэлэрэ ситиһиилээхтик үлэтиир. Нэһилиэк бибилэтиэкэрэ Валентина Михайловна Попова сана талыллан сапайааччынан үлэлээн эрэр. Дьахталлар түмсүүлэрин элбэх ободоох ийэ Татьяна Петровна Барацкова сапайар. "Арылы" дьахталлар вокальной ансамбылларэ нэһилиэк улуус дьаһалларыгар ситиһиилээхтик ытталлар. Маны таһынан "Россия Ийэлэрэ", эр дьон, ыччат түмсүүтэ, эдэр ийэлэр түмсүүлэрэ нэһилиэк сайдытыгар куус - көмө, тирэх буолаллар.

2016 сыллаахха норуот итэҕэтин ылан, иккис бодьоххо таптыллан нэһилиэк баһылыгынан Николай Егорович Сыромятников үлэлиир. Суруннууур исписалииһинэн Екатерина Пантелеймоновна Платонова, экзэмиһинэн Надежда Васильевна Демьянова үлэлииллэр. 2016 сыллаахха Саха Өрөспүүбүлүкэтин Олох-дьаһах коммунальнай ханайыстыба министиристибиэтин гранын ылан, биir дойдулаахпыт бодон Судаарыстыбаннай дьизэтэл Иван Николаевич Винокуров төрөбүтэ 125 сыллаах үбүлүөйүн көрсө сана ыһыахтыыр сирдэннибит аар баһах туруоран дьон сэргэ үөрүүтэ мунура суох. Үбүлүөйдээх ыһыахтыыгар Иван Николаевич Винокуров биолун оңорторон туруоран, үөрүүтээх быһыыга-майгыга астыбыт.

2017 снлпаахаа Олохтоо инициативалары ейуур
бырагыраама гранын ёлан, Ыспартыбынай саалабыт
тас өгтүн еремуеннэтибит.

2018 шаллааха маньк гранта тиксэн, аны саалабыт ис өтүүн ситардибит. Оболор, ыччаттар дьарыктаналларыгар толору усулуобуйаны тарийдибит. Быйыл оттооспохоннай интэрнетиэ сибээһэ кириэ, сотору кэминэн ыалларга барыларыгар кириэхтэх. Олохтоохтор куустэринэн, линия тардылларыгар аһаан, 50х200 устуука остуолба баһамнээн туурурулунна. Ойро - аймах оонньууругар аһампыт быһаһаахканы атыылаһан туурурдубут.

Билигин ыспартыбынай саалада күн устата араас хайысханан дьарыктар, күрэхтэһимэлэр тиһигэ быстыбыкка ытылгаллар.

Эдэр ыгчаттар — урбаан эйгэтигэр

Нэһилиэкпитигэр туруу үлэхит эдэр дьон элбэк. Олортон биридэстэрэ – Николай Иннокентьевич Барашков. Николай бааһынай хаһаайыстыбатын 2012 сыллаахха тэриммитэ. Сылгы, ынах суеһу илтиитинэн дьарыктанар. 2013 сылга Тыва хаһаайыстыбатын министриститибтин «гранын ылан, сылгы базатын, куруу-хаһаа, 36 кв.м. иэннээх дьиз тутунна Сылгытын ахсаарын элбэттэ. Николай нэһилиэк уопастыбатын олорор, субьютунньуктарга көхтөөхтүк ыттар биир тутар.

мнйбиг булар. Ону тэнинэн дэгиттэр ыспарсымыан, футбол көрүмэр нэһилиэк хамаандатын халытаана. Үс оёр амарак аҕата.

Эдэр урбаанһыт Моисей Николаевич Борисов хлгизл оноруутунан, ас-уел атылһынан дьарыктанар. Арылһааха бэкээринэ суох буолан, барт эрэйи көрбүлүт Бэкэбит ыччалһыт Моисей Николаевич бэкээринэ, маһаһын аһан дьонун-сэргэтин махтаһын ылла. Моисей — бастың уопастыһаннык, ыһарсымыан Кэргэннэх, ордлоох.

Екатерина ПЛАТОНОВА, Арьсгалах нэвчилэгийн
дэглалтын сурвч испилэлийнх.

ОБЪЕКТ -- НОРУОТ ИННИКИ КЭСКИЛЭ

бастаы тэрилтэтинэн аарабыт, 1966 с. от ыйын ортотугар Арыылааха 2 кыыс үлэлии кэлбитэ. Кинилэр икхиз иитээнчидэтин сана баһылаабыт кыргыттар этэ. "Комсомол" колхуос салалтата үгүс обону олох суолугар үктэнэрбит кырдыаҕас оҥуола дьэитин бэрбитэ. Сана үлэлии кэлбит кыргыттар Анастасия Дмитриевна Коркина, Анна Никифоровна Попова (Петрова) үлэ бөбөнү көрсүбүттэрэ. 25 миэстэлээх дьыосаат малын-салын, иһигин-хомуолун, танаһын-сабын барытын Чурапчыттан таспыттар. Дьэни иһин-таһын онорбуттара, үлэлииргэ толору бэлэмнэбүттэрэ. Ити курдук саадаланан, тэриллэн, 1966 сыл алтынны 1 күнүгэр Арыылааха обот тэрилтэтэ үөрүүлээхтик аһыллыбыта.

Билипин дьүүсaaкка 27 оро
сyлдьар: 15 кыыс уонна 12 уол.
Манна биир саастарыттан
сэттэлэригэр диэри саастаах
оолор бары биир бөлөххө дьа-
рытаналлар «От рождения до

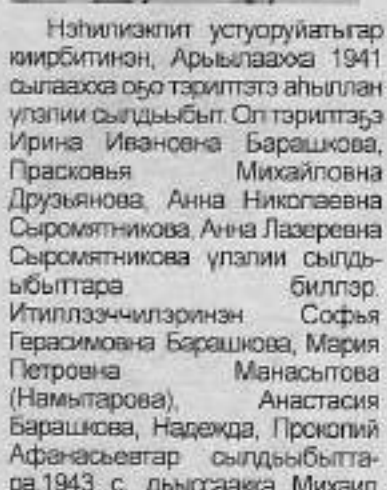
школы» бырагырааманан үлэлиибит. Төрөөбүт тыл, тылы сайыннарыы, ахсаан, уруһуй, ырыа, үнүү дьарыктара тиһиктээхтик ытыллаллар. 2 иитээччи, 3 эбии үөрэхтээгин педагогтара, барыта 15 үлэһит үлэлиир. 2017 сыллаахтан "Тиһик" бырайыакка алта уһууаан буоламмыт (Бахсы, Хадаар, Хайахсыт, Чалыр, Кытаанах) улуус экспериментальнай былаһааккатынан буолбуппут. Научнай салайааччыбыт, педагогической наука кандидата, Чурапчытаабы физкультуура уонна спорт институтун гуманитарнай дысциплиинэ53 кафедратын3 сабиадиссэ53 Марианна Алексеевна Манасытова кө5үлэ5ининэн, суб5тинэн тэрэ5иннээхтик үлэлиибит. Нэһилиэкпитигэр, улууспутугар ытыллар бары дьаһалларга көхтөөхтүк кытабыт. Төрөппүттэри кытта араас хабааннаах үлэлэр ытыллаллар. анкетирование, араа5ытыллар, араас хабааннаах кункуустар. Ити курдук инники

кәсипкәргиләрбит тугугар
айымынлаахтык үлүм — хам-
сыы опробут

Хас биірдии ыал дьизтигэр
оёо чусор куолаһа чугдаардын!
Оболорбут барахсаттар

туугар нэһилиэкпит, норуолпут инники
и — хам- кэскилэ буоларын үмүтүбүт.

Татьяна ХАРИТОНОВА,
Арьылаах уһуяанын
сэбиэдиссэйз

Ийэ декадатын түмүктээнин

Сэтинны 2 күнүгэр Саха сиригэр Ийэ күнэ олохтоммута 25 сылыгар аһаммыт декада түмүктүүр чааһа "Айылгы" култуура киинигэр ыытылынна. Үөрүүлээх чааһы кырачаан Күннэй уонна ийэтэ Мария Поисеевалар үнүкүүлээн арыйдыйлар. Бу үнүкүүнэн ийэ оҕотугар истин сыһыанын, оҕо ийэтигэр тапталын ойуулаан көрдөрдүлэр. Ыйтааччылар Эркин уонна Анастасия Афанасьевтар үөрүүлээх чааһы сабалаатылар. Уһуяан иитиллээччилэр Эркин сценаҕа бэрт холкутук туттан-хаптан, чоп курдук хоһоон ааһан, саалаҕа мустубут дьон кутун тутта.

Дьиз кэргэн уонна оҕо-аймах өйөбүлүн отделын сүрүннүүр исписалииһа Татьяна Петровна Бушкова бу сылларга туох үлэ-хамнас ыытыллы-бытын, инники былааннар тустарынан дакылааты иһитиннэрдэ. Эдэр ийэлэргэ оҕо иитиитигэр болбомтону ууруоха, сайдыылаах, үөрэхтээх дьон буолалларыгар дьулуһуобун дьиз ыһырдэ.

Дакылаат кэнниттэн улууспут баһылыга Андрей Тимофеевич Ноговицын, улуустаабы дьокутааттар Сэбиэттерин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Афанасьевич Захаров уонна дьаһалта эр дьон үлэһиттэрэ тахсан, эбэрдэ тылы этиллэр уонна саалаҕа мустубут ийэлэргэ эбэрдэ суругу кытта илиинэн

бэйэ оҕолуҕу бэлэх ууннулар. Сыллата туттарыллар улуус дьаһалтата олохтообут "Ийэҕэ махтал" бириэмийэни Герой-ийэ, үлэ, тыл бэтэрээнэ, Мугудай нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо Екатерина Гаврильевна Пермьякова ылла.

Биир дойдутаахпыт, билигин Москваҕа олорор Саха сириттэн сенатор Егор Афанасьевич Борисов ийэтин Прасковья Ильинична Борисова аатынан бириэмийэни сыл ахсын кэргэннээн кэлэн туттараллара. Быйыл Егор

Афанасьевич үлэтинэн кыайан кэлбэтэх, онон кини кэргэнэ Прасковья Петровна баар. Кинини кытта Прасковья Ильинична Борисова оҕолоро, сизиннэри кэлбиттэр. Быйыл сэттис төгүлүн туттарыллар бириэмийэни Бахсыттан 5 оҕо ийэтэ, 7 сизн эбэтэ, СӨ Тыатын хаһаайыстыбатын туйгуна Ульяна Николаевна Местникова уонна Мындабаайыттан 10 оҕолоох Герой-ийэ Любовь Егоровна Ильина ылпылар.

Үөрүүлээх дьаһалта соторутааҕыта аһаммыт Саха Өрөспүүбүлүкэтин үнүс уонна социальнай коммуникацияларга министиэриэ Степан Анатольевич Саргыдаев ыалдьыттаата. Кини министиэриэтибэ иһинэн ийэ статуфун үрдэтигэр, өйөөһүннэ үгүс үлэ-хамнас былааннаахтык барарын иһитиннэрдэ. Прасковья Петровна Борисова салайар "Россия ийэлэрэ" хамсааһын өрөспүүбүлүкэҕэ тарбанан, утумнаах үлэни ыытарын, Борисовтар дьиз кэргэн ийэлэрин Прасковья Ильинична аатынан бириэмийэни олохтоон, үтүкэн дьыаланы оноро сылдьалларын, улууска Татьяна Петровна Бушкова

үтүмэннээх үлэни ыытарын баһыттыт уонна иһитиннэрдэ махтанна. Министиэриэтибэ махтал суругунан элбэх оҕолоох ийэни Ксения Васильевна Никитинаны, бочуотунай грамотатынан "Самоцветы" доруобуйаларынан хааччарга оҕолор кииннэрин салайааччытын Евгения Семеновна Филиппованы наараадалаата.

Салгыы "Россия ийэлэрэ" хамсааһын улуустаабы салаатын салайааччыта Татьяна Николаевна Ефремова Чурапчыттан кондитер Наталья Петровна Ивановаҕа, Кытаанахтан Любовь Яковлевна Коркинаҕа уонна Ирина Валентиновна Тарабукинаҕа эбэрдэ суруктары туттартаата.

Бу декадаҕа сөл түбэһиннэһэн, "Маарыкчаан" ПО бэйэлэрин үлэһиттэригэр Одьулуунтан Федора Егоровна Лавроваҕа уонна бэтэрээннэригэр Мария Саввична Новгородоваҕа эбэрдэ суруктарын кытта сэмэй бэлэхтэрин биэрдилэр.

Үөрүүлээх чаас эбэрдэ кэнсиринэн түмүктэнэ.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

Саха сиригэр Ийэ күнүн бэлэһтээһин 25 сылынан, ону тэнэ улууспутугар Ийэ декадатын чэрчитинэн ыытыллыбыт түмүктүүр дьаһаллар сэтинны 2 күнүгэр буоллулар. Ол курдук, "Айылгы" култуура киинигэр Егор Афанасьевич Борисов бибилиэтиэкэтигэр "Ытык ийэ Прасковья Ильинична Борисова оҕону иитиигэ холобура" дьиз улууспут элбэх оҕолоох ийэлэригэр анаан истин көрсүһүү ыытылынна.

Бу дьаһалы улуустаабы дьахталлар түмсүүлэрэ, "Россия Ийэлэрэ" хамсааһын Чурапчытаабы салаата, улуустаабы дьиз кэргэн отдела тэрийдилэр. Манна П.И. Борисова кийитэ, "Россия ийэлэрэ" хамсааһын Саха сиринээҕи салаатын салайааччыта П.П. Борисова, сиринээҕи салаатын салайааччыта А.А. Борисов, сизиннэри А.Е. Пестрякова, В.Н. Ноева, аймаҕа М.К. Макарова, "Кэсип" уһуяанна

Ытык ийэ оҕону иитиигэ холобурдарыттан

бииргэ үлэли сылдьыбыт бэтэрээн дьуоһалара, кэллиэгэлэрэ күндү ыалдьыт быһыытынан ыһырыллан, ийэлэрин, эбэлэрин, бииргэ үлэһит кэллиэгэлэрин туһунан иһирэх тылынан ахтан-санаан ылпылар, оҕону иитиигэ туох үгэстэри тутуһарын сырдаттылар.

Кырдыга да, Саха сирин тумус туттар киһитин, биир дойдутаахпыт Е.А. Борисовы иитэн таһаарбыт элбэх оҕолоох ийэ П.И. Борисова оҕо, дьылбата, оҕону иитиигэ тус көрүүлэрэ билинни ийэлэргэ дьонун холобур буолар. Кини оччотооһу кимнэ 39 эр саастааҕар одообо хаалан, аҕыс оҕотун атахтарыгар туруоран, үөрэттэрэн, өрөспүүбүлүкэҕэ биллэр-көстөр дьонун үлэһит дьон буолалларын ситиспитэ. Көрсүһүүнү улуустаабы дьахталлар хамсааһынаарын лидерэ Е.С. Иванова салайан ылла.

Ытык ийэ П.И. Борисова туһунан ахтыбыт дьон бары: "Кини үөрүннээн, элбэҕи майгылааҕа, ханнык да түгэннэ санаатын түһэрбэт этэ, кирибит киһини хайаан да чөйдөгөн таһаарар ыалдьыттымсах үтүө-үгэстээҕэ, уопастыбаннай үлэҕэ олус көхтөөҕө, ирдэбиллээҕэ, тус санаатын туруорсара. Оҕолорун эппитинэстээх буоларга, эбээһинэни толорорго, ханнык да үлэһит толлубат буоларга, дьонно-сэргэҕэ убаастабыллаах сыһыанна үөрөппүтэ. Саха дьахтара сырдык ыратынан, үтүө санаатынан, сүрэхтэ туу элэринэн оҕолорун илпитэ. Прасковья Ильинична куруутун "Санаабын түһөрүм, барыта үчүгэй буолуо", "Полный вперед" дьиз тыллары үгүстүк туттара. Ол сырдык

ырата туолан, уола Егор Борисов өрөспүүбүлүкэ үрдүкү салалтатыгар, Ил Дарханынан үлэһит, Саха сирин сайыннарыыга, норуотун дьылбатын туһугар үгүс үлэни-хамнаһы тэрийдэ, сана таһымна таһаарда,"— дьиз үтүө, махтал тылларын этиллэр.

Эдэр ийэлэр ааттарыттан Е.К. Ван-Чу-Лин харда тыгы эттэ. Истин иһирэх көрсүһүүтүн элбэх оҕолоох ийэлэр оҕону иитиигэ үгүс туһалаах субэлэри, түгэннэри бэйэлэригэр индэринилэр. Манньык хабааннаах көрсүһүүлэри кэлэр өттүгэр эдэр ийэлэргэ, сана ийэ буолаары сылдьар дьахталларга тэрийэр туһунан кэсиплээх санаалар этилиннилэр.

Анна ЗАХАРОВА.

БАСТАКЫ ИЛ ДАРХАММЫТ ИЙЭТЭ

Прасковья Ильинична Борисова Хоту Сыланга Тиргалзах уонна Хоту Өрт күөлэ диэн киэн нэлэмэн алаастарга Бойуоскалар диэн сэниэ ыаллар үһүс уоллара Ылдьаа, Божуойа Макаровтарга икки уол кинниттэн үһүс обонон күн сириг көрбүтэ. Ийэтэ кыһыһын Пашаны оболонот, сырдык тыһына быстыбыт. Кыракый Паша эһэлээх эбэтигэр иитиллэн, оҕо сааһа тэҥнээхтэрин кытта Нэстийэ диэн сайылыкка оҕо-оҕо курдук сүүрэн-көтөн ааспыта.

1940 с. оҕулааҕа кириэр сааһа кэлбитигэр, санаһын Ольга Акимовна, убайын Степан Кузьмич Макаровтары уонна сэттис кылааска үөрэнээхтэх Кешаны кытта Тааттага, Баайаҕа оҕулаатыгар үөрэнэ барбыта. Эһиилгитигэр дьонун Степан Кузьмичтаабы Хара Алдан оҕулаатыгар үлэлэтэ ыппыттар. Ол иһин оболор – Кешалаах Паша дойдутарыгар хааларга күһэллэбиттэр. Сэриг, сут-кураан сылларыгар баһыйтаран уонна олорор усулуобуйата даҕаны суох буолан, Паша үөрэммэккэ хаалбыта.

Илья Григорьевич уолаттара Ардааны фронтка сэригэ кыттыбыттар. Улахан уол Степан уоттаах кыргыһы хонууттан эргиллэбэтэ. Иккис уол Дьөгүөсэ эргиллэн баран, сотору буолаат ыалдьан өлбүтэ. Паша аҕатыгар оҕотох хаалбыта.

Прасковья Ильинична аҕатын Ылдьааны баһан, наар үөрэ-көтө сылдьар, эйэбэс, кэпсэтиннээн, мааны майгылаах үтүө үлэһит киһи буола улааппыта. Оҕо эрдэбүтүн колхуоска үлэлэбэтэ, үлэбэ сыстабас, ханнык да үлэттэн толлон турбат, аккаастаммат туруу үлэһит этэ.

Паша калыҥ эмиз убайын Степан Кузьмичтааха сыһан сылдьыбыта. Ити кэмгэ кэргэнигэр Афанасий Борисовы көрсөн, күһүнүн ыал буолбуттара. Кэргэнигэр олус эйэлээхтик олорор үтүө-мааны ыаллар этилэр. Афанасий ол кэмгэ МТС-ка, Чурапчыга бири бастаһынан сварщик идэтин баһылаан, үлэлигэ хамсыгы сылдьара. Аҕата Дьөгүөр обонноор аҕар ыалга дьиз-уот наада буолан, дойдуттан Төлөйгөн, бэйэтэ төрөөбүт-үөккэбэт Силкэй диэн алаһыттан дьизтин уонна ампаарын көһөрөн киллэрэннэр, Чурапчы арҕаа баһыгар уһааһа ыланнар туттуттара.

Ман-һейы оболорунан кэтэһиллэх уол Гоша төрүүр,

онтон үстүү сыһынан быысаһан сэттэтэ оболонмуттара. Афанасий Егорович сыгыһ-хотуу, нууччалык-сахалык холкутук кэпсэтэр, поп-бааччы тыллаах-өстөөх, үөрбүт-кэпсүт үтүө майгылаах, элбэх кэпсэтиннээх-иһсэтиннээх, дьонно сөбүлэтэр киһи этэ. Үлэтин таһынан бултуурун-алтыһын сөбүлүүр. “Эр киһи булка-алка кимтэн да тутулуктаныа суохтаах. Бэйэтэ саалаах, туулаах, илим-нээх, тыһылаах буолуохтаах”, – диэн оболорун үөрэтэр. Наһаа обомсох буоланнар, кинилэр олбуордарыгар оҕо-аймах сөбүлээн мустара. Байанайдарын бэлэбүттэн бири да андылаах буоллахтарына ыалларын ыһыран, үөрэ-көтө амсайаллара. Кыахтара баарынан аймахтарыгар күөс-көмө буолаллара. Ол тыһан баран, дьылҕа хаан ыйааҕа кинилэргэ 19 эрэ сыл биригэ олорор дьолу анаабыта. Афанасий эмискэ ыалдьан, олохтон туораабыта. Прасковья аҕыс кыра оболорунаан анардас хаалбыта.

Улахан уолугар Гошага оҕулааны бүтэрэр сыһыгар үрдүк үөрэхкэ ыһырыы кэлбитэ да, ийэтигэр көмө буолаары, ол баҕа санаатыттан аккаастанарга күһэллэбитэ. Аҕата үлэлэбэт “Сельхозтехники” тэрилтэтигэр слесарь көмөлөһөөччүтүнэн үлэбэ кирибэтэ. Дьиз-ис-тас үлэтэ, от-мас булуута-талыһа, хотон көрүүтэ киһи оҕутук санныгар сүктэриллэбитэ. Бырааттарыгар, балыстарыгар аҕаларын солбуйан, киһи тыла куруутун суотталаах, быһаарылаах буолара. Аҕатын курдук бултаан, балыктаан кэлэн, ийэтин үөрдэрэ.

Ыарахан кэмнэригэр өйбүл-тирэх буолбут чугас аймахтара Ольга Акимовна, Степан Кузьмич Макаровтар этилэр. Степан Кузьмич тус бэйэтин холбо-бурунан улаатан эрэр уолаттарга олоххо дьулууру, тулууру көрдөрбүт учууталлара этэ.

Деткомбинатка оробуочайынан үлэбэ кирибэтэ. “Оболоруттан иитиһэ биэр” диэн сүбэлээн-илэр да бааллара, кэргэнигэр кэригэтин – оболорун иитэн улаа-тыннарарга сыратын – сылбатын, олорун бүтүннүү анаабыта. Хас бириддиһирин тэҥнэ тутан, тус бэйэтин холбо-бурунан бэрээдэккэ, дьонно сыһыанга үөрэтэн, оболор ийэ тапталыгар норуока этиллэринэн “күөх оҕо” улааппытара.

Прасковья Ильинична дьизтэбэ кыһалбатын бил-лэрбэккэ, кэпсэтиннэ субуотунньуктартан, араас

дыһаллартан туора турбаах, барытыгар кыттан иһэрэ. Куруук тиэтэй-саарыа сылдьара өйгө хатаммыт. “Уруйдаана” диэн дьүөгэлиилэр түмсүүлэригэр бири көхтөөхтөрө буолара. Оҕулааҕа төрөппүт мунһаһын көтүлүккэ, хайаан да тыл этэн кыттар. Итэбэскэ-быһааска эйэлэстэ киһи киһи эбит.

“Үчүгэй өсөө иннибитигэр” диэн үчүгэй ыра санаалаах, күлэ-үөрэ сылдьар истин дьүөгэ, далбар хотун этэ Прасковья Ильинична. Ол ыра санаата туслан, оболор бары ыал буолан, сизин миннигэс сытын билэн барбыта бастагы Ил Дархаммыт Егор Афанасьевич Борисов ийэтэ.

Варвара ПОПОВА,

Е.А. Борисов архыып-библиотэтистиктин сэбиэдиссэйэ.

Доруобуйа харыстабыла

ИНСУЛТ -- ТЫМЫР БЫҢА БАРЫЫТА

Инсулт диэн киһи төбөтүгэр тымыр быһан эбэтэр бүөлэнэн, хаан эргирин кэһиллэбэтэ буолар.

Инсулт кинниттэн 20 %-тан элбэҕэ суох киһи эрэ үлэлиир туруука төннөр. Ону таһынан кэһиллэ кэмгэ инсултан саастаах эрэ дьон буолбаах, аҕар дьон (20-30 саастаах), ону аһан, оболор кытта ыалдьар буоллупар. 2006 сыллаахха алтыннык 29 күнүн аан дойдута инсулт ыарыһы утары охсуһар күнүнэн биллэммиттэрэ. Сүрүн сыһынан инсулу эрдэттэн сэрэтэр үлэни ыһыты, сөптөөх диагноһы туруоран эмтээһин буолар.

2001 с. Саха өрөспүүбүлүкэтигэр тус сыаллаах быраһыраама ыһыныллыбыта. Ол чэрчитинэн, Саха өрөспүүбүлүкэтин доруобуйатын хары-стабылын министристибэтигэр 2002 сыл тохсунньу 1 күнүттэн «Инсулт регистр» олохтоммута. Бу регистр олохтонуобуттан инсулт ыарыһы сэрэти, эмтээһин көдүүстээх булбута. 2018 сыл балаһан ыйын 26 күнүгэр өрөспүүбүлүкэтээҕи 2-с Не-дээх балыһа нейрохирургдар үрдүк технологиялаах операцияны оҕорбуттара.

Ким баһарар инсуллуон сөп. Оһол түмүгэр бөлүөх хаан үөскээбитэ эбэтэр аневризм (тымыр эригэрнэрэ мөлтөөн бөлөһөйөн тахсыбыта) сайдыта арды-гар кыайан хонтуруолламмат буоллаһына, манньк ыарыһаах эбэтэр дьаллыктаах дьон сэрэнээхтэрин наада.

Инсулт сибикитэ (симптомы):
- Иһин-аһах эмискэ мөлтүүр – үксүгэр ханнык эрэ анаар өттүгэр.
- Өйүн-санаан эмискэ түлээдийэр, кыайан санарбат эбэтэр дьон санатын өйдөөбөт буолаһын.
- Аһаар эбэтэр иһин хароһар эмискэ оһор.
- Хаамарын эмискэни уларытар, мэйийин эргийэр.
Сэрэти:

- Инсулу сэрэти, бастаһан туран, чөл олоһу тутуһууттан саҕаланар.

- Хаан баттаһынын маһды кэһи сылдьыахха наада. Баттаһын 140/90 мм. рт.ст. тахсыа суохтаах.

- Табахтааһан. Табаһы төһөнөн эрдэ быраһаһын да, сонноһон үчүгэй.

- Аһытын төһө кыалларынан кыратык туустаан. Кэһиэрбэлэртэн, полугафрикаттартан аккаастанын – тууһа олус элбэх.

- Хаанһытыгар холестерин таһымын хонтуруоллуу сылдьып – саамай элбээбитэ 5 ммоль/л буолуохтаах.

- Элбэх оһуруот аһын, фруктаны сизин, саахардаах аһан аккаастанын, сылааһы – арыһааһы сизмэн.

- Арыһыны иһимэн. Инсулт чуспа-ан, арыһы испит кэһэ сотору буолаат, оһуон сөп.

Ылары биллэбэккэ барар. Биллээн иннигэ ыарыһ бэрт өр кэм устата сайдар. Ол иһин эмискэни оһор курдук. Дьынэр, эһэр-хаанһар уларыһы уһунуу барар. Ол иһин ыарыһы эрдэттэн божуосха, чөл олох биригистирин биллээх, олору тутуһуосха наада.

Суһал көмө кэһиэр диэри:

- Ыларыһаһы сыһыраһаах наада (ханны баһарар, оһон баар буоллаһына оһонто, суох буоллаһына сиргэ).

- Хотуолуур буоллаһына, ойоронунан сыһыра оһуосха наада.

- Өйдөөн, тугу да аһыа, иһиэ суохтаах, ол иһигэр эми эмиз.

- Сатаһар буоллаһына, ыарыһ хаһан саҕаламмытын чуолкайдыаах, ханнык эми-тому иһэ сылдьыбытын биллээх наада.

- Хаан баттаһынын кэһмэдиһээх.

- Инсулт уорбаһанар буоллаһына, ыарыһах турара, хаамара, аһыһа, ууну иһэрэ, табакһыһа көнүлүлүмүтэ!

М.Т. ИВАНОВА,
терапевт-быраас.

ЗАЧЕМ НАДО ВСТАВАТЬ НА УЧЕТ ПО БЕРЕМЕННОСТИ?

Встать на учет к специалисту следует до 12 недель!

Причины, по которым это нужно сделать:

1. Ранняя постановка на учет позволяет максимально точно определить срок беременности и родов.

2. Позволяет своевременно провести пренатальную (дородовую) диагностику врожденных пороков развития плода и своевременно решить вопрос дальнейшей тактики ведения беременности. В сроке 11-13,6 недель беременности проводят первый скрининг. Что такое – скрининг и для чего необходимо его проводить? Само слово «скрининг» означает «просеивание». Это – исследование, которое проводят беременным женщинам для того, чтобы исключить или вовремя определить риск развития различных врожденных пороков у плода.

3. Кроме того, наше государство выплачивает всем женщинам, вставшим на учет по беременности на сроке до 12 недель, когда они уходят в декретный отпуск, единовременное пособие.

4. В ранние сроки беременности надо начать обследование у специалистов, сдать анализы, чтобы исключить все возможные неприятности и своевременно получить лечение при обнаружении той или иной патологии, так как это увеличивает вероятность благополучного течения беременности и родов, рождения здорового ребенка.

5. Вам ответят на вопросы: «Как правильно питаться?», «Какой режим дня соблюдать?», «Что может навредить малышу?» и др.

Зачем надо наблюдаться в женской консультации?

Целью медицинского диспансерного наблюдения женщин в период беременности является предупреждение и ранняя диагностика возможных осложнений беременности, родов и послеродового периода и патологии новорожденных.

Для обеспечения доступной и качественной медицинской помощи беременным женщинам, роженицам и родильницам внедрены листы маршрутизации. Это позволяет предоставлять необходимый объем медицинского обследования и лечения в зависимости от степени риска осложнений и с учетом уровня оснащения и обеспеченности квалифицированными кадрами медицинских организаций.

С этой целью медицинские организации, оказывающие помощь женщинам в период родов и в послеродовой период, разделяются на три группы: акушерские стационары первого, второго и третьего уровня.

Первый уровень оказывает помощь первобеременным здоровым женщинам и повторно беременным (до 3 родов).

Второй уровень оказывает помощь беременным с хроническими заболеваниями и осложнениями данной и предыдущей беременности.

Третий уровень оказывает помощь беременным с тяжелыми хроническими заболеваниями, серьезными угрозами для жизни и здоровья матери и ребенка.

Направление на соответствующий уровень акушерского стационара осуществляется врачами-акушерами на основании определения степени риска беременной женщины (низкая, средняя, высокая).

Беременные женщины высокой группы риска должны пройти врачебную комиссию в сроке до 12 недель и до 22 недель в Перинатальном центре.

Будущая мама и члены ее семьи заблаговременно информируются врачом женской консультации о медицинской организации, в которой планируется родоразрешение.

Главное – прожить все девять месяцев с радостью, любовью в сердце и в светлом ожидании появления малыша!

А.Ю. ПОНОМАРЕВА, заведующая женской консультацией ЦРБ.

БААЙ-ДУОЛ НОЛУОГАР УЛАРЫЙЫЛАР

Биирдиилээн нолуоктарын чугаһаабытынан (ахсынньы 1 күнүгэр диэри), нолуока туох уларыыйы билиһиннэрэбит.

дьон төлүүр болдьоһо сибээстээн (ахсынньы 1 күнүгэр диэри), нолуока кирибитин

Баай-дуол нолуога

Физическэй сирэйдэртэн ылыллар баай-дуол нолуогар көрүлэр "вычет". Нолуок органа нолуок төлөөччүлэртэн анал сайабыланынаны көрдүү сатаабакка, баай-дуол нолуогун көрүлэр чэпчэтиитин учуоттаан туран, захльтын иһитиннэрэбит. Онон анаан сайабыланынаа сатыыр наадата суох. Уратыта диэн сана бэрээдэккэ олобуран, 2017 сылтан сабалаан, баай-дуол иһин нолуок аан бастакытын кадастровый сыанаба олобуран аабыллар буолла. Эбийизк кадастровый сыаната ырынак сыанатыгар мунутуур чугас. Санаттахха, тустаах нолуок бу иннинэ инвентаризация сыанатыгар олобуран аабыллара. Онон нолуок кэзмэй иннинээбиттэн уратылаһар.

Кадастровый сыанаба олобуран аабыыга аан бастаан көһөр буолан, нолуогу аабыыга намтатар кээписиэн диэн туттуллар. Ону таһынан кадастровый сыанаттан нолуоктаммат вычет тигиз диэн туттуллар. Ол эбэтэр нолуок аабыллыбат.

- биир хостон 10 кв.м. изнигэр;
- кыбартыырагтан - 20 кв.м.;

- опорор дьээтэн - 50 кв.м. Манньык вычет хас биирдии нолуок төлөөччүгэ, ханнык көрүнүгэ кириэртэн тутулууга суох аабыллар.

Тырааныспар нолуога

Тырааныспар нолуогар "сыаналаах" ("дорогой" диэн аабыллар) массынааах дьонто эрэ сыһыаннаах уларыыйы кириэ. Россия «Минпромторг» тэрилтэтэ 2017 сыллаагы тырааныспар нолуогун ааһан таһаарыга ортотунан 3 мөл. солк. урдук сыаналаах леповой массыналарын кэрискэтин (перечень) кэпэлиит.

Иккиннэн, онно хапсар тимир көлөлөөхтөргө аабыллар үрдэтэр кээписиэн 1.1-тан 3-кэ диэри үрдээтэ.

Нолуок төлөөччүлэргэ көмө, тирах буоллун диэн нолуок органа www.nalog.ru диэн официальной сайытыгар "Налоговое уведомление - 2018" диэн промо-страница аспыт. Онон кириэн билсэргит ордук. Тутуах страница кириэн баран, уна диэки көрүн. Нолуогу суоттаан таһаары туһунан онно сийилии суруллар.

"Жизненные ситуации" диэн баска (разделка) кириэн, үгүстүк кириэр ыйытыларга хоруйдаабытара баар.

Пеня, ыстараал төлөөн эрэйдэммит, нолуогурбат пеня 2017 сыллаагы нолуогу 2018 сыл ахсынньы 1 күнүн иннинэ төлөһүөхтээхтэ.

Сир нолуога

Сир нолуогун аабыыга чэпчэтиинэн туһанааччыларга эрэ сыһыаннаах уларыыйы кирибит. Ол эбэтэр, РФ Нолуока

кодексын 391 ыстатыйатын 5-с пуунугар суруллар кээкэ көрүн сирэйдэргэ (бизнесийалээхтэргэ уонна кирилэргэ тэннэммит сирэйдэргэ, 1-кы, 2-с группалаах инбалииттарга, сир савһыттан инбалииттарга, Аҕа дойду сэриитин, бой-буой дьайыылар батэрээнэригэр уонна инбалииттаригэр, Сэбиэскэй Союуус уонна Россия дьоруойдарыгар, уо.д.а.) көрүлэр чэпчэти атын хабааннаммат.

Ол эбэтэр, кирилэр - чэпчэтиинэн туһанааччылар сирдэрин учаастага алта суотайтан (600 кв.м) улахан суох буоллабына, кадастровый сыананан аабыллар нолуоктан олчому босхолонолор. Ити чэпчэтии биир учаастактарыгар дьайар диэн бапизтиибит. Оттон сирдэрэ ити кэзмэйтэн кизан түгэнигэр 600 кв. м изни көбүрэтэн баран, онтон ордурут изнигэр нолуок аабыллар.

Өскөтүн вычет аахтарар бырааптаах физическэй сирэй нолуока чэпчэтиинэн эрдэ, бу иннинэ туһана сылдьыбыт буоллабына, нолуок органа баар сибидианнээхтэргэ олобуран, кирилтэн сайаалка, уведомление күтэ сатаабакка, быһа онорор. Нолуок органыгар тийэ, биллэрэ сатыыр наадата суох.

Өссө биир сана уларыыйы: өскөтүн физическэй сирэй бас билэр сирин учаастагар 10 сылтан үөһэ туох да тутууну ыыппатах, Росреестрга регистрациялаабатах буоллабына, сирин нолуога 2 бүк аабыллар буолар.

Налоговая служба проводит Дни открытых дверей для налогоплательщиков - физических лиц!

Они пройдут 9-10 ноября и 24 ноября 2018 года во всех территориальных налоговых инспекциях России.

9 ноября 2018 года (пятница) с 09.00ч. до 18.00ч.

10 ноября 2018 года (суббота) с 10.00ч. до 15.00ч.

24 ноября 2018 (суббота) с 10.00ч. до 15.00ч.

В рамках мероприятия все желающие смогут больше узнать о порядке исполнения налоговых уведомлений по имущественным налогам и налогу на доходы физических лиц.

Специалисты налоговой службы подробно расскажут о том, кто должен уплачивать налоги, в какие сроки, какие ставки и льготы применяются в конкретном муниципальном образовании, а также ответят на другие вопросы граждан по теме налогообложения.

Все желающие смогут пройти процедуру регистрации в интернет-сервисе ФНС России «Личный кабинет налогоплательщиков для физических лиц». При себе необходимо иметь документ, удостоверяющий личность.

Тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанааччыларга НДС кириитин туһунан

Тыа хаһаайыстыбатын кэлим нолуогун, ол эбэтэр нууччалыыта "единый сельхозналог" (ЕСХН) төлөөччүлэр кэлэр сыл тохонуну 1 күнүттэн сабалаан НДС (налог на добавленную стоимость) төлүүлэрэ быһаарыллыбытын истибит буолуохтаахтэ.

Бу уларыыйыны кирилэрээччилэр аһы-үөлү астааччылар (переработчиктар) нолуок анал эрээсимин туһанар тыа хаһаайыстыбатын табаарын онорон таһаарааччылары кытта бииргэ үлэпэһиилэрин табыгастаах оноруо диэн суоттууллар эбит. Онон ону төлөһүөхтээх, хас биирдии кэпизийэни улахан сыранан ситиһэр дьон долгуйаллара баар суол.

Бу нолуока кимнээк хапсалларый? Кимнээк босхолоноохтарын сөбүй? Аны эбии кирилэри кирибиттэн сизэттэрэн, докумуон, декларация толоруута мантан инньэ хайдах буолуой?

Бу туһунан Россиятаагы федеральной нолуок сулууспатын Саха сиринээги 4-с №-дээх оройуоннар икки ардыларынаагы инспекциятын камеральной проверка отделын начаалынньыга Никита Федотович Марковтан кэпсиригэр көрдөстүбүт.

Докумуон, декларация туттарыыта

* НДС аабыллар буолбутунан сибээстээн, 2019 сыл тохонуну туттан сабалаан, тыа хаһаайыстыбатын салаатыгар дьарыктанар ЕСХН төлөөччүлэр нолуок тэрилтэтигэр хайаан да счёт-фактураларын НДС-таан туттарар эбээһинэстэнэллэр.

* Ол быһыытынан, ылбыт уонна бизрэр счёт-фактураларын барьтын бапизтээн иһэр анал сурунаал, атыылаһыы уонна атыылаһыын (покупка, продажа) туһунан кирилэ арыналлара ирдэнэр.

* НДС нолуоктарын декларациятын ТКС форматыгар

электроннай көрүнүнэн толорон, электроннай докумуоннарынан дьарыктанар анал элэрээтэр нөлүө ыһтар буолаллар.

Туттарыы, төлөһүү болдьоһо

* НДС нолуогун декларациятын аспыт нолуоктанар кэм (истекций налоговый период) бу түгэннэ кыбартал кэнииттэн кэлэр ый 25 чыыһылатын хойутааһына суох туттаран иһаллэра ирдэнэр.

* Нолуок сууматын тэн өлүүскөн арааран, аспыт нолуок кэмин кэнииттэн кэлэр хас үс ый 25 чыыһылатын аһарбака эрэ, төлөһөн иһиэхтээхтэ.

НДС-тан кимнээк босхолонолоруй?

Онуоха туох ирдэнэрий?

* 2018 сыл устата анал нолуок эрээсимигэр кириэргэ учуоттанар, дохуоттара 100 мөл. солк. кыра урбаанньыттар НДС төлөһүүтүгэр хабыллыбака, уруокулуу ЕСХН-га хаалары талар кыахтаахтар. Онуоха кирилэр 2019 сыл тохонуну 20 күнүн иннинэ учуска турбут сирдэригэр баар нолуок органыгар НДС-тан босхолонолорун бизргэтэр докумуоннарын, уведомлениены туттарбыт буолуохтаахтар.

* НДС-тан босхолоноу болдьоһо 12 ыйга (календарнай) дьайар. Ол болдьох иннинэ НДС-тан аһаастаны кириллүбэт.

Хатылыыбыт, өскөтүн урбаанньыт 2018 сыл түмүгүнэн иннинээги нолуоктанар кэминэ (предшествующий налоговый период) ЕСХН-га учуоттаммат, табаары батарыыттан, үлэпээн уонна өнө онорон аахыбыт дохуотун суумата 100 мөл. солк. кыра түгэнигэр урбаанньыка ЕСХН-га хаалар эбэтэр НДС төлөбүрүн талар кыах бариллэр.

Оттон 2019 сылта ити этиллэр дохуотун суумата - 90 мөл. солк. үрдүгэ суох, 2020 сылта - 80 мөл. солк., 2021 сылта - 70 мөл. солк., 2022 уонна онтон кэлэр сылларга дохуота 60 мөл. солк. кыра түгэнигэр итинник талар кыах бариллэр.

НДС-тан босхолоноу быраап баарын манньык докумуоннар бизргэтэллэр:

- Буғааһыт баһаансатыттан ыһыка (бу тэрилтэлээхтэртэн ирдэнэр).

- Аһы (продажа) кирилэтиитэн ыһыка.

- Дохуоту, орокуоту уонна хаһаайыстыбаннай дьайылары (хозяйственные операции) учуоттуур кирилэтиитэн ыһыка (бу биирдиилээн урбаанньыттартан ирдэнэр).

* Маныаха биир түгэни бапизтиир тобосстоох. Ол курдук, НДС аабыллыыттан, төлөбүртэн босхолоноу быраабы сүтэрэр кыах баар. Ол ханнык түгэннэргэ эбитий? Өскөтүн ЕСХН төлөөччүлэр нолуоктаньыттан босхолоноу бизргэммит "выручаттан" таһынан дохуоттаах эбэтэр акцизтаах табаары (подакцизный товар) батарбыт түгэннэригэр бырааптарын сүтэриэхтэрин сеп.

Бу манньык нурмалары кэпизтэрэ көһүннэһинэ, тыа хаһаайыстыбатын табаарын онорон таһаарааччылар иккитээн НДС төлөбүрттэн босхолоноу бырааптарын сүтэрэллэр.

* Ону таһынан УСН нолуок көрүнэ баар. Бу нолуок көрүнэр сылдьааччылар НДС нолуок төлөөччүлэрэ буолбаттар.

Бу уларыыйы кирибитинэн сибээстээн, тыа хаһаайыстыбатын кэлим нолуогун (ЕСХН) төлөөччүлэр табыгастаах быһаарыныыны эрдэ ылынарлыгыгар ынырабыт.

Информация для застрахованных лиц

Страховая медицинская компания ООО «РГС-Медицина» получила новое название - ООО «Капитал Медицинское Страхование» (ООО «Капитал МС»).

В ноябре 2018 года страховая медицинская организация ООО «РГС-Медицина», осуществляющая деятельность в системе обязательного медицинского страхования (ОМС), переименована в Общество с ограниченной ответственностью «Капитал Медицинское Страхование».

Полисы обязательного медицинского страхования, выданные ранее ООО «РГС-Медицина»,

действительны, замены не требуют и гарантируют оказание медицинской помощи в полном объеме в рамках программы обязательного медицинского страхования на всей территории РФ.

На протяжении 25 лет мы обеспечиваем страховую защитой 22 млн. человек в 42 регионах нашей страны. Главной наградой и достижением на этом пути является ваше доверие, и мы продолжим защищать ваши права и законные интересы при получении медицинской помощи в системе ОМС под новым именем - «КАПИТАЛ МЕДИЦИНСКОЕ СТРАХОВАНИЕ».

Ваше здоровье - Ваш КАПИТАЛ!

Телефон контакт-центра филиала - 8(4112) 25-00-37

Телефон горячей линии (круглосуточно) - 8-800-100-81-02

ООО «Капитал МС»

Лицензия ЦБ РФ ОС №3576-01 (без ограничения срока действия)

ЗАЙМ ПОТРЕБИТЕЛЬСКИЙ

С. ЧУРАПЧА, ул. Ленина, 51, здание Сбербанка, тел. 8-41151-42-411, 8-984-117-41-20;

Домашний Поток

Адамдар сурттары жамалар саны менен көрсөткөчүлөр менен аныктыгы бутабыт. Сурттар жамалар менен көрсөткөчүлөр менен аныктыгы бутабыт. Сурттар жамалар менен көрсөткөчүлөр менен аныктыгы бутабыт.